

הנחיות קליניות

הגישה לכאב וחרדה בילדים המטופלים במחלקה לרפואת ילדים דחופה (מלר"ד ילדים)

תקציר ההמלצות של ועדה מקצועית מטעם האיגוד הישראלי לרפואת ילדים

חברי הועדה: ד"ר איתי שביט, יו"ר הועדה, פרופ' אריה אוגרטן, ד"ר רחל אפרת, ד"ר אלי הרשמן, ד"ר דינה צימרמן, ד"ר ערן קוצר, ד"ר אילן קידן

חלק א'

מדידת כאב והטיפול בו.

תינוקות וילדים סובלים לעתים קרובות במלר"ד מכאב ניכר שמקורו בפציעות וממחלות המלוות בכאב ניכר (שברים, כוויות, דלקת התוספתן ועוד), או מפעולות טיפוליות ואבחוניות שונות שנעשות להם. בשנת 2003 פרסם משרד הבריאות הנחיות מקבילות ועיגן את החובה למזער את הכאב בילדים בחוזר מנכ"ל 35/2003. הנחיות אילו מחייבות כל רופא אשר במסגרת עבודתו מטפל בילדים במלר"ד. בשנים האחרונות חלה התקדמות ניכרת בהבנת משמעותו וחשיבותו של הכאב בגיל הילדות והטיפול בו שהיא תולדה של מספר גורמים: א. הבנה והכרה בעובדה שתינוקות וילדים חווים כאב בעוצמה דומה לזו של מבוגרים. ב. דחייה של מיתוסים

(כגון אי זיכרון כאב בילדים, ה"כאב מחשלי") אשר הצדיקו בעבר אי מתן אנלגטיקה הולמת לתינוקות וילדים. ג. הפגת החשש מריבוי תופעות לוואי (למשל הפסקת נשימה או התמכרות) בקבוצת הגיל הפדיאטרי עקב מתן תרופות משככות כאב. במקביל, עלייה בשימוש בתרופות מאלחשות וסדטיביות קצרות טווח ובטוחות (למשל Midazolam ו-Fentanyl). ד. עליה בשימוש בניטור מכשירני לא פולשני מחוץ לחדרי ניתוח.

הערכת כאב חד במלר"ד

הערכת כאב יכולה להתבצע על ידי הערכה עצמית (של החולה), או על ידי הערכה חיצונית (של הצוות המטפל). מאחר וסף תחושת הכאב שונה מאדם לאדם, הכאב בהגדרתו הינו חוויה סובייקטיבית ולהערכה נכונה של עוצמת הכאב מועדף בדרך כלל הדיווח של החולה עצמו. **חובה** לבצע את הערכת הכאב סמוך להגעת הילד למלר"ד, בחדר הטריאז'.
למלר"ד, בחדר הטריאז'.

יש שתי צורות עיקריות להערכת הכאב במלר"ד:

א. הערכת כאב עצמית (ילדים בגיל 3 שנים ומעלה)

יש לבקש מהילד להעריך את עוצמת הכאב שהוא חווה באמצעות סרגלי כאב.

חובה להשתמש בסרגלי כאב ייחודיים לגיל:

1. סרגל פרצופים (תמונות מצוירות) לטווח הגילאים 3-8 שנים (Wong Baker Faces pain Rating Scale)

2. סרגל VAS לטווח הגילאים 8 שנים ומעלה. Visual Analog Scale (VAS).

סרגלי הערכה אילו הינם מהימנים ותקפים ונמצאים בשימוש מזה זמן רב.

Wong Baker Faces Pain Rating Scales

Visual Analog Scale (VAS)

ב. הערכת כאב על ידי התבוננות חיצונית (תינוקות מתחת גיל שנתיים או ילדים הסובלים מפיגור או איחור התפתחותי ללא מסוגלות להערכה עצמית) גם כאן יש להשתמש בסרגלי כאב מתאימים.

כאן נעשה שימוש בפרמטרים הבאים : מימיקת הפנים ("פרצוף כאוב"), עצמת הכאב ותדירותו.

ניתן להשתמש ב: **AHTPS (Alder Hay Triage Pain Scale)**, או ב- **FLACC (Face, Legs, Activity, Cry, Consolability)**. שני הסרגלים תורגמו לעברית והם תקפים ומהימנים.

The Alder Hey Triage Pain Scale

2	1	0	ניקוד תגובת כאב
בוכה, לא ניתן להרגעה לא מפסיק להתלונן על כאב	בוכה, ניתן להרגעה מתלונן על כאב אם נשאל	אינו בוכה/משמיע קול רגיל מדבר	השמעת בכי או קול
פנים מביעות כאב יותר מ - 50 אחוז זמן שהותו בטריאגי	פנים מביעות כאב פחות מ - 50 אחוז זמן שהותו בטריאגי	נורמאלית	הבעת פנים
האזור הכואב נמצא במנח מגן לא מאפשר מגע באזור הכואב	מוטרד מהכאב נוגע או מצביע על האזור הכואב	נורמאלית	תנוחה
יושב/שוכב ללא תזוזה או מתפתל ונע ללא הרף מכאבים	תנועתיות מופחתת או יושב/שוכב בחוסר מנוחה או באי שקט	נורמאלית	תנועתיות
מאוד חיוור/"אפור"	חיוור	תקין	צבע

0 - אין כאב , 1-3 כאב קל, 4-7 כאב בינוני, 8-10 כאב עצים

FLACC (Face, Legs, Activity, Cry, Consolability)

2	1	0	ניקוד תגובת כאב
סנטר רוטט לעיתים קרובות או באופן קבוע או לסתות נעולות	מעוות או מקמט פנים מידי פעם או מכונס בעצמו או אדיש	ללא הבעת פנים מיוחדת או מחייך	הבעת פנים
בועט, או רגליים מכופפות	חסרות מנוחה, באי שקט, מתוחות	תנוחה רגילה או נינוחה	רגליים
בתנוחת קשת, נוקשה או נע בתנועות עוויתיות	מתפתל, תנועות הלוך ושוב, מתוח	שוכב בשקט, תנוחה רגילה, נע בקלות	פעילות
בוכה באופן קבוע, צורח או מתייפח, מתלונן לעיתים תכופות	נאנח או מייבב, מתלונן מידי פעם	ללא בכי (ער או ישן)	בכי
קשה לנחם או להרגיע	נרגע בתגובה למגע או חיבוק או שיחה שניתנים מידי פעם, ניתן להסיח את דעתו	נינוח, רגוע	יכולת להירגע

0 - אין כאב, 1-3 כאב קל, 4-7 כאב בינוני, 8-10 כאב עצים

טיפול בכאב חד במלר"ד

טבלה א' מסכמת את מגוון התרופות בהן ניתן להשתמש לטיפול בכאב ואת מינון בהתאם לגיל הילד, עוצמת הכאב, מחלתו/פציעתו, הרקע הרפואי שלו, הידע והניסיון של הרופא.

כאב קל [1-2]: מומלץ להשתמש בפרצטמול (Paracetamol)

כאב קל [3] ובינוני [4-5]: מומלץ להשתמש באחת התרופות: איבופרופן (Ibuprofen) מעל גיל 3 חודשים, או דיפירון (Dipyron).

כאב בינוני [6-7] ועצים [8]: מומלץ להשתמש באחת התרופות: אוקסיקודון (Oxycodon) או טרמדול (Tramadol) פומית מעל גיל 14 שנים.

כאב עצים [9-10]: מומלץ להשתמש במתן תוך ורידי באחת התרופות: מורפין (Morphine) או טרמדול (Tramadol).

תרופות הניתנות דרך הוריד יש לתת בהזרקה איטית (לפחות שתי דקות) לאחר שהילד חובר למוניטור א.ק.ג/סטורציה. יש לחזור על הערכת הכאב רבע שעה וחצי שעה לאחר מתן התרופה, ואם אין הקלה בכאב ניתן לתת מנה נוספת של התרופה בחצי מינון.

הזרקה לתוך השריר של תרופה אנלגטית אינה מומלצת בילדים: דרך מתן זו כואבת לילד ואין צורך לגרום לכאב נוסף לצורך הפחתת כאב קיים.

טבלה א. תרופות נוגדות כאב בילדים

התרופה	שם מסחרי	דרגת כאב	דרך מתן	מינון	תחילת השפעה	שיא השפעה	התווית נגד
פרצטמול (Paracetamol)	אקמול אקמולי נובימול דקסמול אברולט	קל [1-2]	פומי, רקטלי	15 מ"ג/ק"ג 4-5 פעמים ביממה	10-15 דקות	1 – 1/2 שעה	מחלת כבד חמורה
איבופרופן (Ibuprofen)	נורופן, אדביל	קל [3] או בינוני [4-5]	פומי	5-10 מ"ג/ק"ג, 3-4 פעמים ביממה	30-45 דקות	2-3 שעות	גיל מתחת 3 חודשים רגישות ל NSAIDS דימום מהמעי, גסטריטיס, כיב קיבה/תריסריון מחלת כליות חמורה
דיפירון (Dipyron)	אופטלין, נובלגין	קל [3] או בינוני [4-5]	פומי	10 מ"ג/ק"ג	30-45 דקות	2-3 שעות	דיכוי לשד עצם או היסטוריה של דיכוי ל.ע.
אוקסיקודון (Oxycodone)	אוקסיקוד	בינוני [6-7] או עצים [8]	פומי	0.1-0.2 מ"ג/ק"ג, 4-6 פעמים ביממה	10-15 דקות	1 – 1/2 שעה	אי ספיקת כבד או כליות, מצוקת נשימה קשה
טראמדול (Tramadol)	טרמדקס	בינוני [6-7] או עצים [8]	פומי (טיפות, כדורי מציצה)	1 מ"ג/ק"ג 3-4 פעמים ביממה	30-60 דקות	2-3 שעות	גיל מתחת 14 שנים מחלה פרכוסית לחץ תוך גולגולתי מוגבר/פגיעות ראש תת תריסיות/אי ספיקת האדרנלים מחלת כליות או כבד חמורה
טראמדול (Tramadol)	טרמל	עצים [9-10]	תוך ורידית בהזרקה איטית < 2 דקות	1 מ"ג/ק"ג כל 4-6 שעות (מנה מרבית - 50 מ"ג)	15-30 דקות	1.5 - 2.5 שעות	גיל מתחת שנה מחלה פרכוסית לחץ תוך גולגולתי מוגבר/פגיעות ראש תת תריסיות/אי ספיקת האדרנלים מחלת כליות או כבד חמורה
מורפין (Morphine)		עצים [9-10]	תוך ורידית בהזרקה איטית < 2 דקות	0.1 מ"ג לק"ג כל 4-6 שעות (מנה מרבית - 10 מ"ג)	10-15 דקות	1-2 שעות	מצוקת נשימה קשה מחלת כליות או כבד חמורה חסימת מעיים

דרגות כאב

0 - אין כאב   1-3 - כאב קל   4-7 - כאב בינוני   8-10 - כאב עצים